

3. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики: монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 325 с.

4. Костенко Л.В. Берестечко: іст. Роман: авт. післямова І. Дзюба, В. Панченко; іл. С. Якутовича. Київ: Либідь, 2010. 232 с.

Галина ОНИЩАК, Євгенія ПОПОВИЧ
(Ужгород, Україна)

«РИСИ ХАРАКТЕРУ ЛЮДИНИ» ЯК СКЛАДОВА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ «ЗЛО» В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

На сучасному етапі розвитку лінгвістичного знання спостерігається надзвичайне зацікавлення семантичними властивостями лексики, позаяк «саме в лексиці приховані фундаментальні риси мовної структури, які зумовлюють наявність багатьох специфічних ознак на інших рівнях мови» [1, 88]. Пізнання цих особливостей сприятиме розкриттю максимально широкої сукупності способів сприйняття явищ об'єктивної дійсності.

Суттєві особливості мови виявляються лише у зіставленні з іншими мовами, адже «значення, в яких класифікується наш досвід, культурно детерміновані, так що вони суттєво варіюють від культури до культури» [2, 34–35]. Різні аспекти мікросистеми «Риси характеру людини» розглядалися у працях А.М. Архангельської, М.О. Красавського, О.П. Левченко, М.М. Літвінової, Н.Ю. Лукашевич та ін. Дослідження іменників на позначення *рис характеру людини* як складових лексико-семантичної групи «Зло» в англійській та українській мовах є надзвичайно актуальним, адже дозволяє виявити ізоморфні та аломорфні риси в семантиці досліджуваних одиниць, а також визначити лінгвокультурну специфіку англійської та української свідомості.

Метою дослідження є встановлення спільного та відмінного в лексиці на позначення *рис характеру людини* в межах лексико-семантичної групи «Зло» в сучасних англійській та українській мовах.

Вивчення семантичних особливостей слів на позначення *рис характеру людини* в обох мовах здійснюється за допомогою методики формалізованого аналізу лексичної семантики. Запропонований підхід базується на формальному, суто мовному критерії – віднесеності слів, які аналізуються, до однієї частини мови (іменника). Матричний метод представлення семантичних відношень між словами мови розглядаємо як метамову для опису досліджуваних об'єктів аналізу, а матрицю у вигляді таблиці – як модель системи семантичних зв'язків, з одного боку, та семантичної структури лексики, з іншого. Вказана модель фіксує семантичні зв'язки між словами у вигляді стовпчиків та рядків однакової довжини, де плюсом позначаються співвідношення слів та їхніх значень.

Лексика тематичної групи «*рис характеру людини*» у складі лексико-семантичної групи «Зло» в англійській мові розкривається за допомогою 139 слів (18,2%), в українській – 63 слів (12,7%). При зіставленні досліджуваних тематичних груп спостерігаємо кількісну перевагу лексичних одиниць в англійській мові, що свідчить

про те, що досліджувані іменники в українській мові характеризуються компактнішою семантичною структурою та здатні відображати такі характеристики, які в англійській мові містяться у значеннях кількох лексем. Проте серед мовного матеріалу знаходимо і часткову або повну семантичну тотожність: *insolence* – *нахабність*, *rudeness* – *грубість*, *vanity* – *марнолюбство* (*марнославство*), *brutality* – *брутальність*, *impoliteness* – *неввічливість* тощо. Зіставляючи еквіваленти досліджуваних мов, спостерігаємо їхню неоднакову семантичну наповненість у парах. Так, наприклад, у формулах тлумачення іменника *insolence* в англійській мові виділяємо 15 сем, тоді як у його українського відповідника *нахабність* – 3.

Виділений нами лексичний склад тематичної групи «*риса характеру людини*» в обох мовах поділяємо на чотири групи: 1) розумові риси, які позначають нездатність мислити (*madness, foolishness, absurdity; дурість, ідіотизм*) та характеристики людини за рівнем освіченості (*incivility, rudeness, roughness, impoliteness, lowness, darkness, baseness, immodesty, inelegance, indecorousness; свинство, дикунство, грубіянство, нахабність, неввічливість, хамство, наглість, бідність та ін.*); 2) емоційні, які відображають емоційну нестійкість (*severity, fierceness, violence, passionateness, fury, cholera, barbarity, savagery, atrocity, cruelty, ruthlessness, harshness; жорстокість, звірство, лютість, бездушність* (*безжалісність*), *озлобленість, безощадність та ін.*) та характеристики людини за здатністю співпереживати (*sadness, desperateness, ruth; згорьованість, безрадісність та ін.*); 3) вольові, які характеризують людину за наявністю або відсутністю твердого характеру (*confidence, fearfulness, weakness, frailty, fragility; жалюгідність та ін.*); 4) моральні, які характеризують людину з низькими моральними якостями (*inhumanity, disloyalty, foulness, meanness, villainy, felony, wretchedness, wrongness, nastiness, filth, enormity, evilness, faithlessness, unrighteousness; нечесність, ницість, підлість, безсердечність, безсоромність, злонравність та ін.*) та поганим ставленням до інших (*unkindness, intolerance, devilry, vileness, malignance, flattery, despotism, brutality; злість, недружелюбність, лицемірство, паскудство, ворожість, зловорожість, злочинність, злостивість, криводушність, підлабузництво та ін.*).

Група слів на позначення моральних рис характеру нараховує найбільшу кількість лексичних одиниць у кожній із досліджуваних мов, що свідчить про тенденцію англійців та українців концентруватися на недоліках, дефектах та засуджувати інших через відхилення від соціальних та моральних норм. Британці цінують особистісні розумові якості та емоційну стабільність, що спонукає приймати раціональні рішення та критично аналізувати явища об'єктивної дійсності. Наявність незначної кількості лексичних одиниць на позначення вольових рис характеру в українській мові підтверджує той факт, що прояв волі не виступає найважливішим аспектом людської особистості для українців.

Наявність спільних ознак у процесі інтерпретації *негативних рис характеру людини* носіями англійської та української мов пояснюється віддаленими спільними коренями обох мов та загальним розвитком людської цивілізації, тоді як відмінності зумовлені своєрідністю дискретизації світу, різним способом життя народів,

культурними надбаннями націй, характером їхнього мислення та сприйняття реальності.

Одержані результати є перспективними для подальших зіставних досліджень лексичних одиниць на позначення *зла*, зокрема із залученням інших споріднених та неспоріднених мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства. Київ: Академія, 2006. 424 с.
2. Ладо Р. Лингвистика поверх границь культур. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва, 1989. Вып. XXV: *Контрастивная лингвистика*. С. 32–63.
3. Словник української мови: у 11 т. / І.К. Білодід та ін. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
4. Фабіан М.П. Зіставна лексична семантика: методика дослідження. *Проблеми зіставної семантики*. Київ, 2005. Вип. 7. С. 134–138.
5. Oxford English Dictionary: in 12 vol. / chief ed. J. Murray. London: Oxford University Press, 1963.

Наталія РОМАНОВА
(Херсон, Україна)

ЕЛІПТИЧНІ РЕЧЕННЯ «АНОНІМНОЇ ПОЕЗІЇ» СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКОГО ПЕРІОДУ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Поняття «еліптичне речення» трактують широко й вузько. В широкому розумінні феномен є природним засобом усної комунікації, зумовленим функціонально, семантично й прагматично [4, 9], вузьке тлумачення перегукується із етимологією слова [2, 220], тобто зводиться до пропуску окремих членів речення або неповного речення [6, 296]. Не має потреби абсолютизувати ту чи ту дефініцію, оскільки широке визначення характерне для усної форми мовлення, вузьке – для писемної літературної мови. Звісно, щоб виявити структурно-семантичні особливості еліптичних речень середньовісньонімецького періоду, необхідно звернутись до письмових пам'яток. З-поміж поетичної спадщини виділяємо: «авторську» та «анонімну» поезію. Авторська поезія містить ім'я й прізвище автора, анонімна не містить, відповідно. Прикладом анонімною поезією є «прославлена» епічна поема «Kudrun» [3, 292].

Спостереження над емпіричним матеріалом показує [5], що еліптичні речення апелюють до типових і нетипових синтаксичних конструкцій. Типові еліптичні речення мають індекс «3» і вище, нетипові – «1–2».

Типова еліпсизація передбачає пропуски а) другорядних членів речення – частин додатків у давальному *der Ø begunde er volgen als man friunden sol* [5, 3], знахідному *nâch manigem schaden grôzen, den Ø ich hân gesehen* [5, 29], знахідному й давальному *sît sluog er sie alle, die jungen Ø zuo den alden Ø* [5, 2] відмінках, б) головних членів речення – частини підмета *diu Ø saz in Norwæge* [5, 3], *Dô sprach diu êltiste Ø, diu under Ø in dâ saz: // «ich bin von verren landen, herre, wizzet daz* [5, 27], підмета *er rihte swen er solde und Ø rach der armen anden* [5, 6], присудка *«ob er welle Hagenen sînen sîn sêhen,*